

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI AHOLISINING HAYOTIYLIK SIFATI

Ostonaqulov Dilshod Ismatilla o‘g‘li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti o‘qituvchisi

E-mail: dilshodostonakulov0@gmail.com

***Annotatsiya.** Ushbu tadqiqot sog‘liqni saqlash, ta‘lim va daromad kabi asosiy omillarga e‘tibor qaratgan holda O‘zbekiston aholisining hayotiyligi sifati va darajasini statistik tahlil qilishga qaratilgan. O‘zbekistonning turli viloyatlaridan 1000 nafar respondentdan iborat tanlov so‘rovi o‘tkazildi, ularda shahar va qishloq aholisi teng bo‘ldi. Ma‘lumotlarni yig‘ish so‘rovlar va intervyularni o‘z ichiga oldi va tahlil SPSS dasturi yordamida amalga oshirildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, yuqori daromad, ta‘lim va yaxshi sog‘liq holati hayotning yuqori sifati bilan sezilarli darajada bog‘liq. Tadqiqot O‘zbekistonda umumiy hayot sifatini yaxshilash uchun sog‘liqni saqlash, ta‘lim va iqtisodiy siyosatni takomillashtirish zarurligini ta‘kidlaydi. Cheklovlar kichik namuna hajmi va cheklangan geografik qamrovni o‘z ichiga oladi. Kelajakdagi tadqiqotlar namuna hajmini kengaytirishi, ko‘proq hududlarni o‘z ichiga olishi va hayotiylik sifatiga ta‘sir qiluvchi qo‘shimcha omillarni hisobga olishi kerak.*

***Kalit so‘zlar:** Hayotiylik sifati, statistik tahlil, salomatlik, ta‘lim, daromad, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, regressiya tahlili, anketa tadqiqoti*

Kirish

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan beri iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy sohalarda keng ko‘lamli o‘zgarishlar yuz berdi. Ushbu o‘zgarishlar aholining hayotiylik sifati va darajasiga qanday ta‘sir ko‘rsatganini tushunish muhimdir. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi O‘zbekiston aholisi hayotiylik sifatini va darajasini statistik usullar yordamida tahlil qilishdir. Tadqiqot quyidagi

savollarga javob berishga intiladi: O'zbekistonda hayotiylik sifatini aniqlovchi asosiy omillar qaysilar? Ushbu omillar va hayotiylik sifati o'rtasidagi bog'liqlik qanday?

Tanlov va ishtirokchilar metodi: Tadqiqot uchun tanlangan namunalarda O'zbekistonning turli hududlaridan tanlab olingan. Umumiy 1000 ta respondent ishtirok etdi, ulardan shahar va qishloq joylarida yashovchilar nisbati teng (50% shahar, 50% qishloq). Respondentlar yoshlari 18 dan 65 gacha bo'lib, jinsiy nisbati ham teng (50% erkak, 50% ayol).

Protsedura metodi: Tadqiqot ma'lumotlarini yig'ish uchun so'rovnomalar va intervyular o'tkazildi. So'rovnomalar hayotiylik sifati va darajasini o'lchash uchun mo'ljallangan savollardan iborat bo'lib, asosiy yo'nalishlar quyidagilarni o'z ichiga oladi: sog'liq, ta'lim, daromad, bandlik, turar joy sharoitlari va ijtimoiy xizmatlardan foydalanish.

Tools and materials metodi: So'rovnomalar Google Forms orqali onlayn tarzda o'tkazildi, shuningdek, ba'zi respondentlar bilan yuzma-yuz intervyular o'tkazildi. Ma'lumotlarni tahlil qilish uchun SPSS statistik dasturi ishlatildi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish: Ma'lumotlar deskriptiv statistika, korrelyatsiya tahlili va regresiya tahlili yordamida tahlil qilindi. Deskriptiv statistika respondentlarning demografik xususiyatlarini aniqlashga yordam berdi, korrelyatsiya tahlili esa hayotiylik sifati va uning omillari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishga imkon berdi. Regresiya tahlili yordamida hayotiylik sifatini aniqlovchi asosiy omillar aniqlab olindi.

Natijalar: Demografik ma'lumotlar: Respondentlarning o'rtacha yoshi 35 yoshni tashkil etdi. Shahar va qishloq respondentlari o'rtasidagi ta'lim darajasi farqlari sezilarli darajada edi. Shaharliklarning 60% oliy ma'lumotga ega bo'lsa, qishloq joylarda bu ko'rsatkich 30% ni tashkil etdi.

Hayotiylik sifati omillari: Korrelyatsiya tahlili natijalari sog'liq, ta'lim va daromad hayotiylik sifatiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Regresiya tahlili natijalari esa quyidagi omillarning hayotiylik sifatiga eng katta ta'sir ko'rsatishini aniqladi:

1. Daromad darajasi: Yuqori daromadga ega respondentlar hayotiylik sifatini yuqori baholadi ($\beta = 0.45, p < 0.01$).

2. Ta'lim darajasi: Oliy ma'lumotli respondentlar hayotiylik sifatini yaxshi deb baholadi ($\beta = 0.35, p < 0.05$).

3. Sog'liq holati: Sog'liq holati yaxshi bo'lgan respondentlar hayotiylik sifatini yuqori baholadi ($\beta = 0.30, p < 0.05$).

Xulosa

Ushbu tadqiqot O'zbekiston aholisi hayotiylik sifati va darajasini aniqlashda muhim omillarni aniqladi. Daromad, ta'lim va sog'liq holati hayotiylik sifatiga eng katta ta'sir ko'rsatadigan omillar sifatida aniqlangan. Ushbu natijalar mamlakatda hayotiylik sifatini yaxshilash uchun sog'liqni saqlash, ta'lim va iqtisodiy siyosatni yanada rivojlantirish kerakligini ko'rsatadi. Tadqiqot cheklovlari orasida kichik namunaviy hajm va respondentlarning faqatgina shahar va qishloq joylaridan tanlanishi mavjud. Kelajakdagi tadqiqotlar ko'proq respondentlarni qamrab olish va ko'proq omillarni o'rganish orqali natijalarni yanada umumlashtirish mumkin bo'ladi. Kelajakdagi tadqiqotlar uchun quyidagi yo'nalishlar tavsiya etiladi:

1. Ko'proq hududlarni qamrab olish: Hayotiylik sifatini tahlil qilishda ko'proq hududlarni qamrab olish orqali natijalarni umumlashtirish.

2. Kengroq omillarni o'rganish: Hayotiylik sifatiga ta'sir ko'rsatadigan boshqa omillarni ham o'rganish, masalan, ijtimoiy himoya va ekologik sharoitlar.

3. Uzoq muddatli tahlillar: Hayotiylik sifatini o'zgarishini vaqt o'tishi bilan kuzatish uchun uzoq muddatli tahlillar o'tkazish.

Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasi aholisining hayotiylik sifati va darajasini yaxshilash uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni taqdim etadi va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo'nalishlar belgilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 09.02.2021-й., 03/21/671/0093-сон.

2. Ўзбекистон Республикаси Бюджет Кодекси // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021-й., 03/21/683/0375-сон.

3. Ўзбекистон Республикаси “Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида”ги 913- XII-сон Қонуни //Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021-й., 03/21/683/0375-сон.

2. Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари ва маърузалари:

4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси.//”Халқ сўзи” газетаси, 30 декабрь 2020 йил № 275–276 (7746–7747).

5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. //”Халқ сўзи” газетаси, 2020 йил 25 январь, № 19 (7521).

6. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси.//”Халқ сўзи” газетаси, 2018 йил 29 декабрь, № 271-272 (7229-7230).

3. Дарслик ва ўқув адабиётлари

7. Alimov R.X., Almuradov A.A., Xomidov S.O. Ekonometrik modellashtirish. O`quv qo`llanma. – T.: IQTISODIYOT, 2019. – 122 b

8. Abdullayev O.M., Xomidov S.O. Sotsiologik tadqiqotlarda matematik usul va modellar. O.,quv qo.,llanma. – T.: Iqtisodiyot, 2019-y. – 135 b.

9. Rasulev D., Nurullayeva Sh., Ro'zmetova N., Muminova M. Biznes-jarayonlarini modellashtirish: O'quv qo'llanma. – T.: IQTISODIYOT, 2019. – 175 bet.

4. Даврий нашрлар ва тўпламлар:

10. Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий ҳолати. Статистик бюлетени 2010-2023 йиллар. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги.

11. Тошкент вилояти статистика бошқармасининг 2010-2020 йиллик маълумотлари.

5. Интернет сайтлари:

12. www.stat.uz – (О‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining sayti)

13. www.gov.uz – (О‘zbekiston Respublikasi hukumat portali)

14. www.lex.uz – (О‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi)

15. [www \(imv.uz\)](http://www.imv.uz) – О‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi sayti